

Természetvédelem és jogi szabályozás

Magyarországon a természetvédelmet az 1879-ben alkotott erdőtörvény, az első magyar természetvédelmi jogszabály alapozta meg. Ezt követően az 1883. évi vadászati törvény a vadászati tilalmakról szóló rendelkezéseivel és büntetőszankcióival segítette elő a természet védelmét — és az értékesmadarakat minden időre védelmébe fogadta.

A jeles természettudós, Herman Ottó barátja és tanítványa volt, Chernel István. Műveiben a természet- és környezetvédelem első hangjait fedezhetjük fel: „A természet különböző munkái között a kultúra olyan arányokat létesít, melyek magának a kultúrának ártanak.” Ennek ellenére több mint fél évszázadon át a gyakorlatban nem sok történt. Annál többet tett Kaán Károly erdőmérnök. Munkásságát a „Természetvédelem és a környezetvédelem” című 1931-ben megjelent összefoglaló jellegű könyvéből ismerhetjük meg, amelyben javaslatot tett és előkészítette a tudományos körök, a közvélemény és a hivatalos szervek, egy korszerű természetvédelmi törvény megalkotására.

Az 1935-ben alkotott új törvény az erdőkről és a természetvédelemről már Európa-szerte korszerű természetvédelmi törvénynek tekinthető alkotás volt. Az intézményes természetvédelmi munka e törvény alapján indult meg. Ennek egy változata volt a jelenleg is — 1982. július 1-ig — érvényben levő törvényerejű rendelet, amelyet 1961-ben hagytak jóvá. Ez a jogszabály hosszú időn át megfelelő keretet biztosított a természetvédelmi tevékenység számára, és elősegítette értékeink megővését.

1961 óta nagymértékben megnőtt a természetvédelem szerepe és jelentősége, bizonyos mértékben módosultak céljai is. Ma már nem a védelem alatt álló területek növekedése az elsődleges cél, hanem a védett értékek hatékony megőrzése. Napjainkra a természetvédelem feltételei jelentősen megváltoztak, s ezek nyomán új védelmi módszerekre van szükség.

Az 1982. évi 4. számú törvényerejű rendelet a természetvédelemről, amely 1982. július 1-én lép hatályba, már a megváltozott társadalmi-gazdasági feltételekhez igazodó védelemre ad lehetőséget. A rendelet új fogalomként vezeti be a fokozott védettségű, amely a kiemelkedő fontosságú természetvédelmi értékek megővésének új biztosítéka. A fokozottan védett növény- és állatfajok elpusztítását a büntetőtörvénykönyv természetkárosítónak minősíti. A természetvédelmi értékeket károsító cselekmények

büntetését — állampolgárok esetében — a büntetőjogi, illetőleg a szabálysértési jogszabályok teszik lehetővé. Az új rendelet lehetőséget ad a jogi személyek — például egy üzem, vagy vállalat — jogellenes magatartásának megfelelő büntetésére úgy, hogy természetvédelmi bírság kiszabását írja elő.

A rendelet szerint egyébként a védett állat kártételének megelőzése és csökkentése érdekében az érintett ingatlan tulajdonosa

(kezelője, használója) is köteles eljárni. Ha azonban a kártétel ily módon nem előzhető meg, lehetőséget biztosít az érdekelteknek, hogy a természetvédelmi hatóság intézkedését kérhessék, amely köteles megfelelő segítséget nyújtani a károk megelőzése érdekében.

A természetvédelem tapasztalatai azt is megmutatták, hogy a természetvédelmi célok csak a társadalom közreműködésével valósíthatók meg.

Dr. Pajtás István

Május 23-tól:

Új menetrend a vasúton és az autóbushorgalomban

Május 23-án, vasárnap lép életbe a MÁV 1983. május 28-ig érvényes új menetrendje. A szegedi igazgatóság a korábbi évek gyakorlatát követve, a menetrend tervezését a megyei tanácsok útján előzetesen egyeztetve a helyi közigazgatási szervekkel és a területileg illetékes Volán-vállalatokkal. A lehetőségekhez mérten figyelembe vették a vállalatok és az utazóközönség javaslatait, kéréseit, észrevételeit. Ugyancsak figyelembe vették az ötnapos munkahéti kapcsolatok utazási igényeket is.

Az új menetrendben több változás található. A nemzetközi vasúti forgalomban az autósokat is érintő változás, hogy Budapest—Drezda között a Saxonia helyett vasárnaptól a Metropol szálit gépkocsikat. Emiatt a Metropol a Keleti pályaudvarról indul, és oda érkezik.

A Kiskunfélegyháza—Szeged vonalszakaszon befejezték a villamosítást, így Budapest és Szeged között az összes személyszállító vonat már végig villamos vonattal jár. A villamosítás előnyéből adódik, hogy az expressz- és gyorsvonatok menetideje átlag 10 perccel, a távolsági személyvonatoké átlag 25 perccel csökken. Szegedről reggel a Napfény expressz 10 perccel később, 6 óra 35 perckor indul, és Budapestre 8 óra 52 perckor érkezik. A Szeged-expressz mindkét irányban megáll Kiskunfélegyházán is. A Nyugatiból induló kora délutáni gyorsvonat 15 perccel később, 14.05-kor indul, és Szegedre 16.38-kor érkezik. A Napfény-expressz korábban, 17 óra 5 perckor indul a Nyugati pályaudvarról és a szegedi nagállomásra 19.23-kor érkezik.

Az utazóközönség kívánságára a Szeged—Ponyód között közlekedő gyorsvonatpár már május 23-tól közlekedik szeptember 19-ig, hétvégén, szabad- és munkaszüneti napokon. A Szeged—Eger között közlekedő gyorsvonatpárnak ezentúl közvetlen kocsija lesz Szilvásváradra és vissza. Hatvan állomásán megfordították mindkét irányban a salgótarjáni gyorsvonat csatlakozását. Az egy gyorsvonat miatt a szabadnap- és munkaszüneti napokon közlekedő 708/B

számú esti gyorsvonatot a Nyugatiból később, 19 óra 5 perckor indítják, és e napokon Szegedre 21.50-kor érkezik.

A május 23-ig érvényes mostani menetrendben Pécs—Kecskemét között gyorsvonatpár közlekedett. Most ezt megszüntették, és helyette Pécs—Szeged között új gyorsvonatpárt állítottak be. A vonat Pécsről reggel 6.20-kor indul, és Szegedre 11.42-kor érkezik, innen vissza 16.08-kor indul, és Pécsre 21.40-kor érkezik. A gyorsvonatoktól Kiskunfélegyházán csatlakozást biztosítanak Kecskemét felé.

A Miskolcra délelőtt jövő gyorsvonat érkezési ideje is megváltozott. A vonat Szegedre korábban, 11 órakor fut be.

A Szabadterti Játékok idején változatlanul közlekedik a 709/A számú gyorsvonat, amely az előadás után 1 óra 40 perckor indul a fővárosba. Ugyancsak ekkor indul vonat Újszegedről Makóra, és 1 óra 42 perckor Szegedről Hódmezővásárhelyre. Természetesen mindenkor igazodnak az előadások végéhez.

A Szegedről reggel induló pécsi gyorsvonatot, illetve az esti pártját szeptember 25-ig, majd 1983. május 27-től Kunféhértől megállítják, így a Szegedről oda kirándulók igénybe vehetik a gyorsvonatot.

A távolsági személyvonatok közül a vasárnap esti 23 óra 30 perckor induló személy csak Ceglédig közlekedik, ott átszállással csatlakozás van Budapestre.

Szeged és Békéscsaba között a közelmúltban fejezték be a pályafelújítást, amely lehetővé tette a korszerű M—40-es dízelmozdonyok közlekedését. Változás, hogy a Szegedről jelenleg 17.50-kor induló békéscsabi gyorsvonatot vasárnaptól 1 órával korábban, a budapesti gyorsvonat érkezése után, 16.50-kor indítják. A vonat Békéscsabára 18.21-kor érkezik, ahonnan valamennyi irányba személyvonati csatlakozást biztosítottak. A Szegedről reggel 7 órakor induló, illetve a Békéscsabáról 18.25-kor visszajutó gyorsvonatokat szeptember 25-ig és 1983. április 2-től Gyuláig, a téli időszakban csak Békéscsabaig közlekedtetik. Természetesen akkor is van Gyulára csatlakozás, közvetlen átszállással. A Makóról vasárnap induló délutáni gyorsvonatot a

Bronzkori kohászat

Kazahsztán területén egy Ataszu nevű faluban három ezer éves, kiváló állapotban megmaradt rézöntő műhelyre bukkantak. Az időszámításunk előtti II. évezred magas színvonalú rézöntvási módszereiről tanúskodnak a faszénrel fűtött kohók, amelyekben kiolvasztották, majd pedig finomították a rézet.

Az első régészeti eredmények azt bizonyítják, hogy a régi idők mesterei nemcsak könnyen olvasható érceket használtak, de ismerték a magas kéntartalmú rézércet feldolgozási technológiáját is.

kertbarátoknak

Ismét a másodvetésről

A másodvetésre alkalmas zöldségfélék ismertetését a karalábéval folytatjuk. A Soroksári fehér fajtát még júliusban is helyrevehetjük, termése ősszel és télen egyaránt felhasználható. Gumója fásodásra és felmagzásra kevésbé hajlamos, zömök növekedésű, lombja kevés, gumója közepes, alakja lapított gömb, színe világoszöld. A középhosszú tenyészidejű fajták közül a Csemege fehér fajtát júniusban kell helyrevetni. Gumója nagy lapított gömb, jó minőségű. Lombja közepes. A Bécsi kék fajta vetésideje megegyezik az előzővel. A gumója kicsi, lapított gömb alakú, színe kékeslila, fásodásra kevésbé hajlamos, gyakran felreped. A hosszú tenyészidejű fajtákat május végén, június elején kell helyrevetni, tehát első sorban a zöldborsó, saláta helyére kerülhet. Az ebbe a csoportba tartozó fajták közül javasoljuk még a Szentesi tartós kék fajtát. Gumója nagy, kissé lapított gömb alakú, liláskék. Az egyik legbővebben termő, jó minőségű fajta. A Kékszalonna minősége is kiváló, jól tárolható, gumói nagyok, lapított gömb alakú, színe kékeslila.

A kelkáposzta is szinte teljes évben termesztendő. Másodvetéshez azonban a rövid tenyészidejű fajták közül csak a Bécsi kapucinus és az Ulmi fajtákat célszerű felhasználni. A Bécsi kapucinus nagy termőképességű, csak rövid ideig tárolható. Levelei közepesen holiagosak, színük sötétzöld, a fei közepes, kissé csúcsos, színe világoszöld. Az Ulmi termőképessége közepes, a levelek felülete erősen holiagos, sötétzöld. A fei kicsi, alakja lapított gömb. A közepes fajták közül a Friga és a Vasfej ajánlható. A Friga fajta friss fogyasztásra alkalmas, maximum két hónapig tárolható. Igénytelen fajta, levele finoman holiagos, a fei lapított gömb alakú. A hosszú tenyészidejű fajták május végén, június elején vetve még jó termést adnak, tárolhatóságuk jobb, mint az előzőeké. A Szentesi késői igen nagy termőképességű fajta, felrepedésre nem hajlamos. A borítólevelek nagyok, erősen holiagosak. A fei nagy lapított gömb alakú. A Vertus tenyészideje a leghosszabb, ezért május végén feltétlenül el kell vetni.

Máktokbarkó, peronoszpóra

A máktokbarkó a mák legveszélyesebb kártevője. A kártétel tünete a mátkor látható, ahol sebzési nyomokat, tűszúrászerű lyukakat láthatunk, amely körül a növény kicsordult nedve barna foltokban szárad rá a tokra.

A bogár a talajban úgynevezett bábbölcsőben telel át s május közepén bújik ki. A kifejlődött egyed 4—5 milliméter hosszú, nyúlók ormányú, világosbarna színű, nyakpajzsán három fehérsáv, szárnyfedőinek tövében feltűnően fehér folt látható. A bogár a talajból ki, kerülve a mák levelein, száraán táplálkozik. Virágzásokor ormányával lyukakat fúr a máktokba, és ezen keresztül rakja le több aranyárga tojását a tok belsejébe. A tojásból egy hét alatt kelnek ki a kifejllett állapotban 5—6 milliméter hosszúságú és eléréséig sárgásfehér lábatlan lárvák. A termésfalon kifejlődő zseme magvakkal táplálkoznak.

A védekezést kell vetlen a virágzás előtt kell elkezdeni, melyhez BI—58 EC 0,1 szá-

z. Termőképessége és minősége kiváló. Erős növekedéskaralábéval folytatjuk. A soroksári fehér fajtát még júliusban is helyrevehetjük, termése ősszel és télen egyaránt felhasználható. Gumója fásodásra és felmagzásra kevésbé hajlamos, zömök növekedésű, lombja kevés, gumója közepes, alakja lapított gömb, színe világoszöld. A középhosszú tenyészidejű fajták közül a Csemege fehér fajtát júniusban kell helyrevetni. Gumója nagy lapított gömb, jó minőségű. Lombja közepes. A Bécsi kék fajta vetésideje megegyezik az előzővel. A gumója kicsi, lapított gömb alakú, színe kékeslila, fásodásra kevésbé hajlamos, gyakran felreped. A hosszú tenyészidejű fajtákat május végén, június elején kell helyrevetni, tehát első sorban a zöldborsó, saláta helyére kerülhet. Az ebbe a csoportba tartozó fajták közül javasoljuk még a Szentesi tartós kék fajtát. Gumója nagy, kissé lapított gömb alakú, liláskék. Az egyik legbővebben termő, jó minőségű fajta. A Kékszalonna minősége is kiváló, jól tárolható, gumói nagyok, lapított gömb alakú, színe kékeslila.

A karfiol másodvetésre alkalmas fajtaválasztéka rendkívül széles. Egyaránt felhasználható a rövid, a középhosszú és a hosszú tenyészidejű fajták. A vetés, illetve ültetés idejét a felhasználási igény és a fajta tenyészideje alapján kell megválasztani. Őszi felhasználáshoz a rövid tenyészidejű fajták vetésideje június közepé, míg a hosszú tenyészidejű fajtákat 25—30 nappal korábban kell vetni. A rövid tenyészidejű fajták közül a legalkalmasabb a Szentesi korai, melynek termőképessége jó; rózsáit lombja viszonylag jól takarja. A Master Oseña levelei a rózsát jól takarják. Az Idol Oseña erős növekedésű a levelek a rózsát itt is jól takarják. A közepes tenyészidejű fajták közül a Kibé Riesen rózsáinak minősége a legjobb. A Seladia Oseña termőképessége és minősége egyaránt kiváló, hullámos levelei a rózsát megfelelően takarják. A hosszú tenyészidejű fajták közül az Iglo Oseña kiültetését május végén legkésőbb június elején el kell végezni. Nagy termőképességű, de igényes fajta.

A kínai hal házikerti termesztésre alkalmas, új zöldségfélé. Szabadföldi termesztésre azért ajánlható, mert fogyasztásának fő ideje november, december hónapokra esik, amikor már a friss zöldség viszonylag kevés. Rövid nappalos növény ezért csak nyár végén vetve termesztendő sikeresen szabadföldben. Helyreállítás augusztus elején-közepén vetjük 40x40 centiméter tenyészterületre. Ápolása a többi zöldségféléhez — káposztafélék — hasonló. Szedését október elején lehet kezdeni, de nem kell sietni, mert a termés 6—8 Celsius-fokot kibír. Pincében, hűvös helyen 1—2 hónapig eltartható.

zalekos. Elocron 50 WP 0,1 százalékos, Rogor L—40 EC 0,1 százalékos töménységű oldatából bármely készítmény felhasználható. A permetlé készítéséhez tapadásfokozóként Nonitot kell használni, mivel a mák viaszos bevonatú bimbóiról a permetet különben lecsurog. Virágzás időszakában permetezni tilos!

A mák betegségei közül első sorban a peronoszpóra kártétele ellen kell védekezni, melyhez Zineb 80, Cuprosan Recin Super, Dithan — M 45 használható fel. Gyakori kártevő a levéltetű, amely szívogatásával károsítja a növényt erős fertőzés esetén torzulást idéz elő. Megfelelő védelmet biztosít a Pirimor vagy a Chinetrin 25 EC-vel végzett permetezés. A máktokszúnyog vagy máklégy másodlagos kártevő, csak a máktokbarkó elpusztítása után tud megtelepedni. Ha a máktokbarkó ellen védekezünk, külön védekezésre nincs szükség.

Dr. Tóth Mihály
megyei főkertész

Szivattyúzott halak

A nagyobb halgazdaságokban az úgynevezett halgázóból (a halastó legmélyebb pontjáról) vákuumszivattyúval juttatják a felszínre a halakat. A kutatók pontok véreinek tej-, sav- és cukortartalma alapján vizsgálták, vajon a hagyományos merítőszákos vagy a szivattyús kiemelés viseli-e meg jobban a halakat.

Tapasztalataik szerint a legnagyobb stressz akkor éri őket, amikor kiszédésük előtt összezsúfolódnak, s egymást nyomják. Ehhez ké-

pest magának a kiemelésnek a hatása már elenyésző, akármelyik eljárást alkalmaznak is. A kísérlet eredményei mégis azt mutatták, hogy a halak szákos kiemése után azok tej-, sav- és cukorszintje valamennyivel hosszabb idő után állt vissza a rendes értékre. Ezt valószínűleg az magyarázza, hogy a szákos kiemelés hosszadalmasabb, s ezért ilyenkor a halak tovább szenvednek a kellemetlen zsúfoltságtól. (APN)